

Preklad a recepcia na slovensko-talianskej osi

Pavol Štubňa (Bratislava)

Ivan Šuša: *Talianska literatúra v slovenskom prekladovo-recepčnom kontexte po roku 1989*. Banská Bystrica: FF UMB, Belianum, 2017. 271 s. ISBN 978-80-557-1262-8.

Vedecká monografia Ivana Šušu vyšla pri príležitosti 20. výročia vzniku odboru prekladateľstvo – tlmočníctvo a programu taliansky jazyk a kultúra na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Súčasne bola jedným z výstupov grantu VEGA s názvom *Hybridita v jazyku, texte a translácii*. Podľa slov samotného autora v *Úvode* monografie, primárnym zámerom jeho publikácie je skúmanie (prekladov z) talianskej literatúry „cez prizmu: východisková kultúra – prijímajúca kultúra“ (s. 13), pričom za nosný mediátor kontaktu medzi nimi považuje (umelecký) preklad. Prekladová literatúra plní vo vzťahu k prijímajúcej kultúre viacero ťažiskových funkcií (napr. vecno-informatívnu, literárno-informatívnu, reprezentatívnu a iné) a nikdy nejestvuje ako izolovaný systém preložených literárnych diel, ale je „súčasťou širších literárnych, spoločenských a kultúrnych entít a formuje sa v symbióze národnopolitického, sociokultúrneho a literárneho kontextu“ (s. 13).

Do roku 1989 bol v kontexte slovenského kultúrneho prostredia zásadným problémom všeobecne akceptovateľnej recepcie zahraničnej umeleckej literatúry jej ideologický podtext. S demokratizáciou spoločnosti v porevolučnom období bezprostredne súviselo zrušenie cenzúry a ďalšieho ideologického ovplyvňovania literatúry a kultúry. Tento „nový tón slobody“ odráža vo svojej štruktúre, obsahu a štylistike aj Šušova monografia. Jej originálnosť spočíva nielen v zvolenej tematike, v šírke záberu a skutočnosti, že autor uvádzané fakty vždy relevantným spôsobom kontextualizuje, ale aj v priestore, ktorý venuje komparácii medzi rozličnými typmi a tiež rozsahom recepcie konkrétnych talianskych literárnych diel (alebo autorov) v predre-

volučnom a následne v porevolučnom období. Navyše, spôsob, akým Šuša svoje syntetizujúce zistenia čitateľovi prezentuje (a tiež objasňuje), je nielen zrozumiteľný, ale aj výrazne podnetný, obzvlášť pokiaľ ide o možnosť čitateľa vytvárať si nestranné závery, inšpiratívne sa zamýšľať či tvorivo spájať autorom podávané informácie s vlastnými čitateľskými skúsenosťami a názormi. Túto charakteristiku oceňujeme o to viac, že pri diachronicky koncipovaných akademických publikáciách sa často stáva, že ich autori sklznú do tendenčného ovplyvňovania čitateľov – buď zámerne, napr. prostredníctvom subjektívnej selekcie uvádzaných informácií, alebo neintencionalne, napr. v dôsledku neodôvodneného zovšeobecňovania. Ďalším nedostatkom podobných publikácií býva ich informačná hustota – buď nadmerná, vedúca k neprehľadnosti a celkovo problematickej uchopiteľnosti textu, alebo naopak nedostatočná, ktorej zvyčajným výsledkom býva skreslený obraz o pertraktovanej téme. Autor monografie *Talianska literatúra v slovenskom prekladovo-recepčnom kontexte po roku 1989* však dokázal nielen aplikovať „správny pomer“ medzi množstvom a relevantnosťou uvádzaných faktov, ale ich aj usporiadať spôsobom, ktorý nijako neovplyvňuje nevyhnutnú mieru komplexnosti, potrebnú pri rozoberaní tejto zložitej problematiky, ani zrozumiteľnosť autorského podania, ktoré sa od podobnej publikácie očakávajú.

Talianisti, ale aj širšia verejnosť zaujímajúca sa o taliansku literatúru a kultúru určite ocenia skutočnosť, že autor monografie nezameriava svoju pozornosť len na samotné preklady diel talianskej literatúry, na ich autorov a súvisiace translatologické otázky, ale aj na širšiu kultúrnu činnosť významných slovenských prekladateľov,

vydavateľstiev a literárnych vedcov pôsobiacich na univerzitách či v Akadémii vied.

Teoretický, deskriptívny aj aplikovaný translatologický výskum pristupuje k prekladu vždy z rozličných hľadísk – raz zdôrazňuje presnosť jeho jazykovej stránky, inokedy správnosť sémantického prevodu významov v ňom obsiahnutých či jeho literárny charakter. Každý umelecký text je v zložitosti svojej jazykovej, významovej a štylistickej štruktúry jedinečným dielom, ktoré vždy nastoľuje „nové otázky“.

V súvislosti s „porevolučnými“ trendmi v univerzitnom vzdelávaní orientovanom primárne (v porovnaní s predchádzajúcim, prevažne filologicky zameraným obdobím) na translatologické študijné programy nadobúda Šušova monografia osobitný význam v úlohe relevantného a erudovane vypracovaného študijného zdroja oboznamujúceho poslucháčov nielen s faktami a vedeckými teóriami týkajúcimi sa špecificky talianskej umeleckej literatúry a jej prekladu, ale aj so základnými translatologickými otázkami, ako sú inštitucionálne zázemie prekladovej produkcie, ideologické pozadie prijímajúceho prostredia, reprezentatívnosť prekladovej literatúry, rozličné funkcie prekladových diel v kontexte prijímajúcej kultúry, otázka viacnásobného prekladu a ďalšie.

Z vedeckého aj pedagogického hľadiska by sme mohli túto ojedinelú publikáciu označiť za „porevolučné dejiny a kritiku prekladu talianskej literatúry“ s potenciálom stať sa významným didaktickým nástrojom pri výchove nových prekladateľov. Obzvlášť začínajúci prekladateľ potrebuje

nielen odborné vedenie a precíznu spätnú väzbu (od pedagóga), ktoré mu pomôžu vyvarovať sa v budúcnosti konkrétnych nedostatkov a chybných prekladateľských riešení, ale aj teoretické znalosti o interlingválnych a interkulturálnych aspektoch prekladu umeleckého textu, o existujúcej prekladovej tradícii a o celom rade pragmatických, idiolektických a lingvistických faktorov, ktorých vzájomné spolupôsobenie musí zručný prekladateľ vo svojej práci neustále zohľadňovať – v každej fáze tvorivého translatologického procesu. Aj keď je práca zameraná translatologicky, autor v sebe nezaprie literárneho komparatistu – nečudo, Šuša sa vedecky profiloval v brnianskej pospišilovskej škole.

Vedecká monografia Ivana Šušu *Talianska literatúra v slovenskom prekladovo-recepčnom kontexte po roku 1989* nadväzuje na jeho predchádzajúce monografické publikácie a vedecké štúdie (*Obraz kultúrnej stereotypnosti talianskej literatúry 20. storočia v slovenskom preklade*, 2015; *Nové výzvy súčasnej slovenskej prekladovej produkcie v Taliansku*, 2013; *Komparatistické a prekladové aspekty v slovensko-talianskych medziliterárnych vzťahoch*, 2011; *Česká a slovenská literatúra v talianskej recepcii 70-tych rokov 20. storočia*, 2011) a spolu s nimi načrtáva vnútorne komplementárny celok erudovane mapujúci stav slovensko-talianskej a taliansko-slovenskej prekladovej produkcie a jej vývinové tendencie predovšetkým v období na prelome 20. a 21. storočia, čím sa zásadným spôsobom podieľa na výstavbe základov súčasného translatologického, literárno-historického a literárno-kritického talianistického výskumu.

Mgr. Pavol Štubňa, PhD.

Katedra romanistiky
Filozofická fakulta, Univerzita Komenského
Gondova 2, 814 00 Bratislava, Slovensko
pavol.stubna@uniba.sk